

Wyrok z dnia 23 września 1997 r.

I PKN 277/97

Dla oceny dopuszczalności kasacji przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 393 pkt 1 KPC) nie sumuje się wartości roszczeń o ustalenie prawa i roszczeń o świadczenia pieniężne, jeżeli oparte są na różnej podstawie faktycznej i prawnej.

Przewodniczący SSN: Józef Iwulski, Sędziowie SN: Adam Józefowicz (sprawozdawca), Walerian Sanetra.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 23 września 1997 r. sprawy z powództwa Władysława P. przeciwko [...] Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w P., Dyrekcji Generalnej PKP w W. i Przedsiębiorstwu Sprzętowo-Transportowemu w likwidacji z siedzibą w W. o ustalenie i zapłatę, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 24 stycznia 1997 r. [...]

1. o d r z u c i ł kasację w części dotyczącej ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy,

2. u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację co do umorzenia postępowania, jak również poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Poznaniu z dnia 29 października 1996 r. [...] w pkt 1 co do umorzenia postępowania w stosunku do Przedsiębiorstwa Sprzętowo-Transportowego w W. w likwidacji i w tej części zniósł postępowanie przed Sądami obu instancji oraz w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu-Sądowi Pracy w Poznaniu do ponownego rozpoznania,

3. o d d a l i ł kasację w pozostałej części.

U z a s a d n i e n i e

Powód Władysław P. wystąpił z powództwem przeciwko [...] Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w P. o ustalenie prawa do bezpłatnej kolejowej opieki lekarskiej i innych świadczeń socjalnych, przysługujących pracownikom kolejowym (wczą-

sy, sanatoria, obozy i kolonie, zapomogi celowe itp.). Ponadto odrębnym pozwem [...], połączonym z niniejszą sprawą dochodził kwoty 3420 zł z tytułu ekwiwalentu za węgiel za lata 1985-1995.

Pozwana Zachodnia Dyrekcja OKP uznała roszczenie w części dotyczącej prawa powoda do bezpłatnej kolejowej opieki lekarskiej, a w pozostałej części wniosła o oddalenie powództwa.

W toku procesu powód wystąpił z roszczeniami także wobec Dyrekcji Generalnej Polskich Kolei Państwowych w W., która podniosła zarzut braku legitymacji biernej w procesie i podtrzymała stanowisko zajęte w sprawie przez [...] Dyrekcję OKP. Dodatkowo Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Poznaniu wezwał do udziału w sprawie Przedsiębiorstwo Sprzętowo-Transportowe w likwidacji z siedzibą w W. Powód oświadczył jednak, że nie występuje przeciwko temu podmiotowi, cofając wobec niego pozew.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Poznaniu wyrokiem z dnia 29 października 1996 r. [...] umorzył postępowanie wobec pozwanego Przedsiębiorstwa Sprzętowo-Transportowego w likwidacji z siedzibą w W. oraz ustalił prawo powoda do bezpłatnego korzystania z kolejowej opieki lekarskiej, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód Władysław P. pracował w okresie od 20 września 1984 r. do 30 listopada 1985 r. w Zakładach Sprzętowo-Transportowych Budownictwa Kolejowego w W., Oddział [...] w P. Zakłady te zostały z dniem 30 czerwca 1991 r. wydzielone z PKP i przekształcone w samodzielne przedsiębiorstwo państwowe. W czasie zatrudnienia powód uległ wypadkowi w dniu 22 października 1985 r. Wyrokiem Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Poznaniu z dnia 31 grudnia 1987 r. [...] wypadek ten został uznany za wypadek przy pracy. Od 1 listopada 1986 r. powód pobierał rentę inwalidzką II grupy z ogólnego stanu zdrowia, wypłacaną przez ZUS Oddział w P. W dniu 24 listopada 1995 r. powód złożył oświadczenie o wyborze świadczeń kolejowych. Od 1 stycznia 1996 r. wypłacana jest powodowi renta kolejowa.

Mając powyższe ustalenia na uwadze Sąd Rejonowy umorzył postępowanie na zasadzie art. 355 § 1 KPC w związku z art. 203 § 1 KP wobec cofnięcia przez powoda powództwa w stosunku do Przedsiębiorstwa Sprzętowo-Transportowego w likwidacji z siedzibą w W. Poza tym uznał, że powództwo w części dotyczącej żądania ustalenia prawa do bezpłatnej kolejowej opieki zdrowotnej jest uzasadnione, gdyż powód jako rencista kolejowy, chcąc korzystać w przyszłości z takiej opieki ma inte-

res prawny w ustaleniu tego prawa. W pozostałej części Sąd uznał roszczenia powoda za bezzasadne. W myśl art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 3 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. Nr 43, poz. 163) zakłady pracy mają obowiązek tworzenia zakładowych funduszy świadczeń socjalnych. Na tej podstawie ustalony został regulamin gospodarowania środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych Centrali [...] Dyrekcji OKP. Według § 7 ust. 1 pkt 3 tego regulaminu uprawnionymi do korzystania ze świadczeń są emeryci i renciści, byli pracownicy przedsiębiorstwa, którzy pobierają emeryturę lub rentę, a ostatnim miejscem ich pracy była Centrala ZDOKP. Ostatnim miejscem pracy powoda było Przedsiębiorstwo Sprzętowo-Transportowe w W., które było odrębnym podmiotem prawnym i zakładem pracy w rozumieniu art. 3 KP. Powód nie wykazał, aby świadczenia socjalne w stosunku do jego osoby obciążały Dyrekcję Generalną PKP (art. 6 KC w związku z art. 300 KP).

Podstawą prawną przydzielenia rencistom kolejowym deputatu węglowego jest zarządzenie Nr 55 Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 30 grudnia 1995 r. w sprawie przydzielania emerytom i rencistom kolejowym deputatu węglowego (Dz. Urz. Min. Transp. i Gosp. Morskiej Nr 1 z 1996 r., poz. 1). Według § 1 pkt 1 tego zarządzenia, emerytom i rencistom kolejowym przysługuje bezpłatny deputat węglowy w ilości 1800 kg węgla opałowego rocznie w formie ekwiwalentu pieniężnego. Powód pobiera kolejowe świadczenia rentowe od 1 stycznia 1996 r. i nie kwestionował, że od tej daty otrzymuje takie świadczenia, w tym ekwiwalent pieniężny za deputat węglowy za 1996 r. we właściwej wysokości i terminie. Sąd Rejonowy uznał, że brak jest podstaw do przyznania ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy przed dniem 1 stycznia 1996 r., gdyż powód nie był przed tą datą rencistą kolejowym. Niezależnie od tego część roszczeń okresowych za lata 1985-95 uległa przedawnieniu po upływie 3 lat od dnia wymagalności (art. 118 i art. 120 § 1 KC w związku z art. 300 KP).

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 24 stycznia 1997 r. [...] oddalił apelację powoda od wymienionego wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Poznaniu z dnia 29 października 1996 r. Sąd Wojewódzki uznał, że Sąd I instancji w sposób wnikliwy i wszechstronny rozważył wszystkie dowody i poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne oraz wyciągnął z nich trafne wnioski. Ocena dowodów nie wykazuje błędów i nie wykracza poza ramy swobodnej oceny dowodów, chronionej art. 233 § 1 KPC. Zdaniem Sądu drugiej instancji umo-

zenie postępowania nastąpiło na skutek suwerennej decyzji powoda o cofnięciu pozwu i było prawidłowe. Przedsiębiorstwo Sprzętowo-Transportowe z siedzibą w W.- Oddział w P. uległo całkowitej likwidacji i jako nieistniejąca osoba prawna nie miała bytu procesowego. Z tego względu Sądy obu instancji obowiązane były postępowanie umorzyć, gdyż wydanie wyroku wobec tego pozwanego stało się zbędne (art. 355 § 1 KPC). Zlikwidowane przedsiębiorstwo było ostatnim pracodawcą powoda i powód mógłby dochodzić świadczeń socjalnych jedynie od tego zakładu pracy. Sąd Wojewódzki uznał za chybioną koncepcję powoda o przejęciu zobowiązań tego Zakładu przez Dyрекcję Generalną PKP w W. i pośrednio przez [...] Dyрекcję PKP.

Z uwagi na to, że powód nabył prawo do świadczeń pieniężnych z tytułu deputatów węglowych dopiero z dniem 1 stycznia 1996 r., tzn. z chwilą stania się rencistą kolejowym - zdaniem Sądu drugiej instancji - nie można mówić o powstaniu roszczenia, a co dopiero o kwestii jego wymagalności czy przedawnienia roszczeń za poszczególne okresy.

Pełnomocnik powoda będący adwokatem wniósł kasację od powyższego wyroku Sądu Wojewódzkiego, któremu zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 1994 r. Nr 43, poz. 163 ze zm.) oraz naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 469, art. 474, art. 233, art. 368 § 2 i art. 235 KPC. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 24 stycznia 1997 r. oraz uchylenie w całości wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Poznaniu z dnia 29 października 1996 r. [...] i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja dotyczy trzech różnego rodzaju roszczeń powoda, dochodzonych odrębnymi pozwami. W jednej sprawie [...] powód żądał ustalenia prawa do bezpłatnej kolejowej opieki lekarskiej i świadczeń socjalnych. W odrębnym pozwie w sprawie [...] powód domagał się zasądzenia ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy w kwocie 3.420 zł. Obie sprawy zostały niezgodnie z art. 219 KPC formalnie połączone do rozpoznania i rozstrzygnięcia w jednej sprawie [...], pomimo iż powództwa o ustalenie i świadczenia pieniężne nie pozostawały ze sobą w związku i nie mogły być objęte jednym pozwem. Nie istniało bowiem między pozwanymi współuczestnictwo

materialne ani formalne. Wadliwość ta wpłynęła na brak sprecyzowania przez powoda zakresu zaskarżenia wyroku Sądu pierwszej instancji w jego ogólnikowej apelacji. Z uwagi na to, że roszczenie powoda do kolejowej bezpłatnej opieki lekarskiej zostało uwzględnione przez Sąd pierwszej instancji, powód nie miał interesu w zaskarżeniu tej części wyroku. Należy przeto uznać, że wyrok Sądu I instancji w tej części uprawomocnił się i apelacja powoda nie dotyczyła tego rozstrzygnięcia, co potwierdza uzasadnienie Sądu drugiej instancji, które nie odnosi się do tego roszczenia powoda. Z tego względu wniosek kasacji o uchylenie w całości orzeczeń Sądów obu instancji w części prawomocnie rozstrzygniętej jest bezzasadny i nie może być uwzględniony.

Jeśli chodzi o kasację w części dotyczącej żądania powoda zasądzenia ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy w kwocie 3420 zł, to w tej części kasacja powoda jest prawnie niedopuszczalna. Stosownie bowiem do przepisu art. 393 pkt 1 KPC kasacja nie przysługuje w sprawach o świadczenia, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięć tysięcy złotych. W tej części Sąd drugiej instancji powinien w myśl art. 393⁵ KPC odrzucić kasację, czego jednak nie uczynił. Dlatego Sąd Najwyższy na zasadzie art. 393⁸ § 1 KPC odrzucił kasację w odniesieniu do tych roszczeń pieniężnych, pomimo, iż wbrew przepisowi art. 393³ KPC wnoszący kasację nie wskazał wartości przedmiotu zaskarżenia. Jednakże Sąd Najwyższy miał przy tym na uwadze, że dla oceny dopuszczalności kasacji przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 393 pkt 1 KPC) nie sumuje się wartości roszczeń o ustalenie prawa i roszczeń o świadczenia pieniężne, jeżeli oparte są na różnej podstawie faktycznej i prawnej. Z tego względu okazało się zbędne wezwanie powoda do uzupełnienia braku kasacji, z której treści wynikała wartość przedmiotu zaskarżenia roszczeń pieniężnych, dochodzonych odrębnym powództwem.

Zdaniem Sądu Najwyższego kasacja jest zasadna w części, w której Sąd drugiej instancji oddalił apelację w odniesieniu do umorzenia postępowania w stosunku do Przedsiębiorstwa Sprzętowo-Transportowego w Warszawie w likwidacji. Trafnie skarżący zarzuca, że zgodnie z art. 469 KPC Sąd Wojewódzki powinien uznać cofnięcie pozwu przez powoda co do roszczeń dochodzonych od pozwanego Przedsiębiorstwa Sprzętowo-Transportowego za niedopuszczalne, gdyż czynność ta naruszała słuszny interes pracownika. Sąd Wojewódzki bezzasadnie uznał, że pozwane przedsiębiorstwo uległo całkowitej likwidacji i utraciło byt jako osoba prawna oraz że wydanie wyroku w odniesieniu do tego pozwanego stało się zbędne i postępowanie

należało umorzyć. Przedsiębiorstwu temu doręczono odpis pozwu [...], odpis odpowiedzi na kasację [...] i zawiadomienie o terminie rozprawy kasacyjnej. Sądy obu instancji wydały orzeczenia z pominięciem wezwania tego pozwanego na rozprawę [...]. Zgodnie z art. 379 pkt 5 KPC postępowanie w omawianym zakresie stało się nieważne, gdyż strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw na skutek przeoczenia zawiadomienia jej o rozprawie przed Sądem pierwszej i drugiej instancji, pomimo iż wydano w odniesieniu do niej wyrok. Sąd Wojewódzki powinien był w myśl art. 386 § 2 KPC stwierdzić nieważność postępowania przed Sądem pierwszej instancji co do pkt 1 wyroku Sądu Rejonowego z dnia 29 października 1996 r. i uchylić zaskarżony wyrok oraz znieść postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością oraz przekazać sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Z naruszeniem powyższego przepisu Sąd drugiej instancji tego nie uczynił, lecz dopuścił do nieważności postępowania apelacyjnego w części, w której orzekł o oddaleniu apelacji także w stosunku do pozwanego Przedsiębiorstwa Sprzętowo-Transportowego w W. w likwidacji. Dlatego Sąd Najwyższy rozpoznając kasację obowiązany był z mocy art. 393¹¹ KPC z urzędu wziąć pod uwagę nieważność postępowania w omawianym zakresie i uchylić zaskarżone orzeczenie Sądu drugiej instancji w części oddalającej apelację co do umorzenia postępowania, jak również poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego co do umorzenia postępowania w stosunku do pozwanego Przedsiębiorstwa Sprzętowo-Transportowego w likwidacji. Ponadto Sąd Najwyższy zniósł postępowanie przed Sądami obu instancji zgodnie z art. 393¹⁹ i art. 393¹³ § 1 oraz art. 386 § 2 KPC w części dotyczącej umorzenia postępowania w stosunku do wymienionego pozwanego oraz w tej części przekazać sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Słuszny jest zarzut kasacji, że zaskarżony wyrok Sądu Wojewódzkiego narusza także art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 1994 r. Nr 43, poz. 163 ze zm.). Należało wyjaśnić i poczynić ustalenia, czy i jakie roszczenia przysługują powodowi zgodnie z obowiązującym w przedsiębiorstwie Sprzętowo-Transportowym w Warszawie w likwidacji regulaminem tych świadczeń określonym przez kierownika zakładu pracy, uzgodnionym z zakładowymi organizacjami związkowymi lub z reprezentantami załogi, stosownie do przepisu art. 8 ust. 2 wymienionej ustawy. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy w części dotyczącej roszczenia powoda o ustalenie prawa do świadczeń socjalnych Sąd Rejonowy powinien mieć na uwadze przepis art. 5 ust. 5 i art. 8 ust. 2 ustawy i zbadać, czy pozwane przedsiębiorstwo w likwidacji lub

inne sprawuje nadal opiekę socjalną nad emerytami i rencistami ze zlikwidowanych zakładów pracy pozwanego przedsiębiorstwa. Poza tym kasacja jest bezpodstawna w części, w której skarży wyrok Sądu drugiej instancji oddalający apelację w odniesieniu do świadczeń socjalnych dochodzonych od [...] Dyrekcji OKP i Dyrekcji Generalnej PKP. Wymienieni pozwani nie mają legitymacji biernej w odniesieniu do roszczenia powoda o ustalenie prawa do świadczeń socjalnych. Z tego względu - zdaniem Sądu Najwyższego - orzeczenie Sądu Wojewódzkiego jest prawidłowe. Dlatego w tej części zgodnie z art. 393¹² KPC kasacja podlega oddaleniu.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====